(इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेत अनुवाद)

(१९९७) १ एस.सी .आर (४००)

राजस्थान राज्य

- विरुद्ध -

दिनेश कुमार भारती

जानेवारी २० १९९७

[न्यायमूर्ती के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ती जी. टी. नानावती]

सेवा कायदाः

राजस्थान सेवा अधिनियम, १९५१:

नियम ६ (बी) (३)२३ ए, २५ -शिक्षकांची तदर्थ नियुक्ती - नियमाधीन करणे - - छाननी समितीला उत्तरवादी पुष्टी करण्यासाठी योग्य नसल्याचे आढळून आले - सेवेची समाप्ती- न्यायचौकशी न्यायालयाने हुकूमनामा दिला आणि अपील न्यायालयाने पुष्टी दिली - उच्च न्यायालयाने मर्यादेच्या आधारावर दुसरे अपील फेटाळले- अपीलवर, असे समजण्यात येते कि जेथे लोकसेवा आयोगाशी सल्लामसलत करणे आवश्यक आहे परंतु परंतु तीन महिन्यांची लेखी सूचना आवश्यक असल्याची पुष्टी करण्यासाठी पात्र नसल्याचे आढळले - उत्तरवादीच्या बाबतीत, संमतिची आवश्यकता नाही- म्हणून खालील न्यायालयांचे मत स्पष्टपणे चुकीचे होते - उच्च न्यायालयाने विलंब होण्याच्या कारणास्तव अपील फेटाळणे योग्य नव्हते.

दिवाणी अपील अधिकारिता :- दिवाणी अपील क्रमांक. ३४९/१९९७

एस. ए. क्रमांक १७५/१९९२ मधील मधील राजस्थान उच्च न्यायालयाच्या दिनांक ४.११.९२ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी :-अरुणेश्वर गुप्ता.

उत्तरवादीसाठी इंद्रा मकवाना.

न्यायालयाचा पुढील आदेश पारित करण्यात आला.

अनुमति मंजूर.

आम्ही दोन्ही पक्षकारांच्या विद्वान वकिलांना ऐकले आहे.

एस. ए. क्रमांक १७५/१९९१ मध्ये राजस्थान उच्च न्यायालयाच्या एकल न्यायाधीशाने ४ नोव्हेंबर १९९२ रोजी पारित केलेल्या न्यायनिर्णयावरून विशेष परवानगीद्वारे हि अपील उद्भवते. सम्मानीय न्यायाधीशांनी मर्यादा या आधारावर दुसरे अपील फेटाळले. दोन्ही पक्षकरांच्या वकिलांचे म्हणणे ऐकल्यानंतर, हे प्रकरण परत पाठवण्याऐवजी, आम्हाला वाटते की गुणवत्तेनुसार त्याला निकालात काढू शकतो. ३० सप्टेंबर १९७० रोजी उत्तरवादीची शिक्षक म्हणून *तदर्थ* आधारावर शिक्षक म्हणून नियुक्ती करण्यात आली. तदर्थ शिक्षकांच्या सेवा नियमित करण्यासाठी स्थापन केलेल्या छाननी समितीला असे आढळले की उत्तरवादी पुष्टीसाठी योग्य नव्हता. त्याच्या आधारे, ८ मे १९७४ रोजी समाप्तीचा आदेश देण्यात आला. त्याला दाव्यात आव्हान देण्यात आले होते. अखेरीस, जेव्हा न्यायचौकशी न्यायालयाने हुकूमनामा दिला आणि अपील कोर्टाने त्याला दुजोरा दिला, तेव्हा उच्च न्यायालयाने मर्यादेच्या आधारावर दुसरे अपील फेटाळले. जिल्हा न्यायाधीशांनी राजस्थान सेवा अधिनियम, १९५१ च्या नियम २३ ए वर अवलंबून राहून असे मत मांडले की नियम २३ ए द्वारे सेवा समाप्त करण्यासाठी पूर्वसूचना देण्यात आलेली नाही. त्यामुळे हा आदेश अविधिमान्य आहे.

नियम ६ (बी), (३) मध्ये असे नियम दिले आहे:-

" नियम ६ (बी) (३)-वर्ग बी, सी, डी, ई आणि एफ मधील श्रेणी १ मधील कोणतेही पद धारण करणारी व्यक्ती किंवा ३१/१२/७२ रोजी च्या अनुसूचीच्या वर्ग ए मधील कोणतेही पद तदर्थ /स्थानापन्न /तात्पुरत्या क्षमतेने धारण केलेली व्यक्ती आणि ज्याने सतत उक्त पद धारण केले होते किंवा यापैकी कोणतीही पदे धारण केली असेल परंतु इतरत्र त्याच्या प्रतिनियुक्तीसाठी, किमान सहा महिन्यांच्या कालावधीसाठी १५-१२-१९७१ रोजी आणि या (दुरुस्ती) नियमांच्या प्रकाशनाच्या तारखेला ती व्यक्ती काम करत होती, अशा पदासाठी त्याच्या योग्यतेचा निर्णय घेण्यासाठी नियम २५ मध्ये संदर्भित समितीद्वारे तपासणी केली जाईल, परंतु त्यामध्ये ज्या पदांच्या आधारावर त्यांची नियुक्ती तदर्थ किंवा कार्यवाहक किंवा अशा पदावर तात्पुरती क्षमता म्हणून करण्यात आली होती थेट भरतीसाठी किंवा पदोन्नतीसाठी किंवा विहित केलेल्या नियमांमध्ये विहित पात्रता असेल.”

नियम २५ अंतर्गत, नियमाधीन करण्यासाठी, तदर्थ शिक्षकांची योग्यता तपासण्यासाठी छाननी समिती नेमण्यात आली होती. वरील नियमाचा परिणाम म्हणून, छाननी समितीने १५ डिसेंबर १९७१ रोजी किमान सहा महिन्यांच्या कालावधीसाठी सातत्याने हे पद धारण केलेल्या आणि नियमांच्या दुरुस्तीच्या प्रकाशनाच्या तारखेला कार्यरत असलेल्या तदर्थ किंवा कार्यवाहक पदावर असलेल्या व्यक्तींचा विचार केला. एकतर थेट भरतीसाठी किंवा पदोन्नतीसाठी किंवा पदाची विहित पात्रता असलेले ज्यांची नियुक्ती तदर्थ किंवा कार्यवाहक किंवा तात्पुरत्या स्वरूपात करण्यात आली होती किंवा नियमांतर्गत विहित केलेली पात्रता त्यांच्याकडे असल्यास पदांसाठी त्यांची योग्यता तपासण्याकरिता नियम २५ अंतर्गत गठीत केलेल्या समितीने त्यांची तपासणी करणे आवश्यक होते. हे मान्य आहे की, १९७४ मध्ये नियम २५ अंतर्गत समितीची स्थापना करण्यात आली आणि समिती या निष्कर्षावर पोहोचली की उत्तरवादी पुष्टी करण्यासाठी योग्य नाही. डब्ल्यू. ई. एफ १० जुलै १९८१ पासून नियम २३ ए समाविष्ट करण्यात आला. नियम २३ ए (२) खालीलप्रमाणे आहेः

" तीन वर्षांहून अधिक काळ सातत्याने सरकारी सेवेत असलेल्या तात्पुरत्या सरकारी कर्मचाऱ्याची सेवा ज्याचे वय आणि पदासाठी विहित केलेल्या पात्रतेच्या संदर्भात योग्यतेनुसार समाधानकारक असलेले ,ज्याची नियुक्ती राजस्थान लोकसेवा आयोगाशी सल्लामसलत करून करण्यात आली आहे तिथे सरकारी कर्मचाऱ्याने नियुक्ती करणाऱ्या अधिकाऱ्याला किंवा सरकारी कर्मचाऱ्याला नियुक्त करणाऱ्या अधिकाऱ्याद्वारे तीन महिन्यांच्या नोटीसद्वारे कोणत्याही वेळी संपुष्टात आणले जाईल:

परंतु अशा कोणत्याही सरकारी कर्मचाऱ्याची सेवा ताबडतोब संपुष्टात आणली जाऊ शकते आणि अशा संपुष्टात आल्यावर सरकारी कर्मचारी ज्या दराने तो त्याची सेवा संपुष्टात येण्यापूर्वी निकटचे वेतन घेत होता ज्या कालावधीत अशी सूचना तीन महिन्यांपेक्षा कमी पडते त्या कालावधीसाठी त्याच दराने वेतन अधिक भत्त्यांच्या रकमेच्या समतुल्य रकमेचा दावा करण्यास पात्र असेल, जसे कि परिस्थिती असेल ."

त्यामुळे नियम २३ (२) (ए) स्वतः एव लागू होत नाही. अन्यथा, हे लागू होते असे

गृहीत धरून, जेथे लोकसेवा आयोगाशी सल्लामसलत करणे आवश्यक आहे आणि लोकसेवा आयोगाला सरकारी कर्मचारी पुष्टीसाठी पात्र नाही असे आढळते अशा प्रकरणाला ते लागू होईल. अशा परिस्थितीत, तीन महिन्यांची लेखी नोटीस दिल्यानंतरच सेवा संपुष्टात आणली जाऊ शकते. या प्रकरणात, छाननी समिती स्थापन करण्यात आली. लोकसेवा आयोगाची संमती मिळवणे हे कलम २३ ए अंतर्गत समाविष्ट केलेले प्रकरण नाही. अशा परिस्थितीत, खालील न्यायालयांचा दृष्टिकोन स्पष्टपणे चुकीचा होता. उच्च न्यायालयाने विलंबाचे कारण देत अपील फेटाळणे चुकीचे होते.

तदनुसार, अपील मंजूर करण्यात आली आहे. खालील न्यायालयांचे आदेश रद्दबातल केले आहे. खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही .

जे. एन. एस. अपील मंजूर.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".